

DGA Papers — Nr. 1

Institutionele autonomie in Europese context

De AI Act reguleert risico's — maar wie reguleert afhankelijkheid?

Bas Brinkmann

Strategisch Bestuursadviseur

Dutch Governance Advisory

Official Edition 2026

1. Executive Framing

De Europese AI Act introduceert een noodzakelijk juridisch kader voor risicoregulering. Wat zij niet adresseert, is de structurele institutionele afhankelijkheid die ontstaat door concentratie van digitale infrastructuur, modelontwikkeling en platformmacht. De vraag is niet uitsluitend of organisaties compliant zijn. De vraag is in hoeverre zij strategisch autonoom zijn. Autonomie is geen bijproduct van regelgeving. Zij is het resultaat van bestuurlijke reflectie op afhankelijkheid, onderhandelingspositie en structurele machtsverhoudingen.

2. De institutionele verschuiving

Digitale infrastructuur bepaalt welke modellen beschikbaar zijn, welke standaarden dominant worden en welke exit-opties realistisch blijven. Besturen behouden formele verantwoordelijkheid, maar formele verantwoordelijkheid is niet hetzelfde als feitelijke autonomie. Wanneer kernprocessen draaien op geconcentreerde infrastructuren, verschuift onderhandelingsmacht impliciet.

3. Drie vormen van afhankelijkheid

Infrastructuurafhankelijkheid ontstaat wanneer kritieke processen afhankelijk zijn van een beperkt aantal aanbieders. Kennisafhankelijkheid ontstaat wanneer strategisch inzicht extern wordt belegd. Strategische afhankelijkheid ontstaat wanneer beleidsruimte wordt begrensd door technologische lock-in.

4. Risico versus afhankelijkheid

De AI Act richt zich op systeemrisico's zoals bias, veiligheid en transparantie. Afhankelijkheid daarentegen betreft machtsverhoudingen en onderhandelingsruimte. Een organisatie kan volledig compliant zijn en tegelijkertijd structureel afhankelijk.

5. Bestuurlijke implicaties

Veel besturen rapporteren over naleving en governance-structuren. Weinig besturen expliciteren concentratierisico, exit-vermogen of afhankelijkheidsmapping.

Afhankelijkheid zonder expliciete weging is een impliciete strategische keuze.

6. Institutionele autonomie in Europese context

Europese regelgeving creëert normen, maar geen strategische onderhandelingskracht. Autonomie vereist inzicht in afhankelijkheidsstructuren en expliciete positionering ten opzichte van dominante ecosystemen.

7. Reflectiekader voor bestuur

Op welke infrastructuren zijn kernprocessen afhankelijk? Wat is de feitelijke exit-ruimte? Welke kennis is intern geborgd? Wordt afhankelijkheid periodiek geanalyseerd op bestuursniveau?

8. Slotbeschouwing

De AI Act reguleert risico's. Zij reguleert geen afhankelijkheid. Autonomie vereist bewust bestuur. Institutionele autonomie is geen normatief ideaal. Zij is een bestuurlijke keuze over onderhandelingsruimte en strategische flexibiliteit.

